

חדשים

אוצר חת התורה

ספר

אוצרות המועדים

חג השבועות

על סדר סוגיות מתן תורה בש"ס

עיונים וביאורים § דרושים

חידושי סוגיות § שיחות קודש

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת זמן מתן תורתנו, חג השבועות הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, תדפיס מספר 'אוצרות המועדים - שבועות' שיצא לאור על ידינו בימים אלו, והוא ליקוט ביאורים על דרך הפשט והדרוש, בתוספת הוראות בעבודת ה', על סדר סוגיית מתן תורה במס' שבת (פו, ב ואילך) - מלוקטים מתוך תורתו הרחבה מני ים של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

קונטרס זה מופיע במסגרת הקובץ השבועי "לקראת שבת - עיונים בפרשת השבוע".

וזאת למודעי: רבים מן הביאורים לא הוגהו גם במקורם ע"י רבנו, ובספר הנ"ל זה בדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור, וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבנו. ופשוט שמחמת עומק המושג וקוצר דעת העורכים, יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושיגאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקור הדברים (כפי שנסמנו ברשימת המקורות שבסוף הקונטרס) וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ביום א' דחג השבועות הוא יום ההסתלקות וההילולא של כ"ק מורנו רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע ועכ"א. בקובץ זה מבוארים ענינים רבים באורה המופלא של תורת החסידות, אשר זכינו לגילוי ופרסומה ע"י כ"ק הבעש"ט זי"ע.

אנו תפילה אשר הלימוד בספר זה המבאר את עניין מתן תורה, וזכות הפצת תורה, ובפרט פנימיות התורה, עלי' הובטח מורנו הבעש"ט נ"ע בעלייתו להיכל המשיח ד"לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" אזי "קאתי מר" (כתר שם טוב בתחילתו), יחיש ויורז את הגאולה השלמה, עת אשר נזכה להתגלות עניינים חדשים ונפלאים בתורה, דכמו "שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע", כן "מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי ומסתרי צפונותי ומחלים פניו לקיים דברו" (רש"י על שיר השירים א, ב), במהרה בימינו, אכ"ר.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

ימי ההגבלה ה'תשע"ט

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב רפאל לבנוני, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

פרק ראשון – כפה עליהם הר כגיגית (פח, א)

- ביאורים ועיונים ♦ מדוע לא קיבלו ישראל תושבע"פ ב"נעשה ונשמע"? ז
- ביאורים ועיונים ♦ עיקר קבלת מצוות הי' רק בכפיית ההר כגיגית ח
- דרוש ואגדה ♦ נתינת כח עצומה מכפיית ההר כגיגית..... ט
- דרוש ואגדה ♦ "כפה עליהם" את הכרת האמת ט
- דרוש ואגדה ♦ "כפה עליהם הר כגיגית" – למעליותא י
- דרוש ואגדה ♦ חופה וקידושין במתן תורה יב

פרק שני – ארץ יראה ושקטה (פח, א)

- ביאורים ועיונים ♦ מדוע לא התקיים העולם על ידי האבות? טו
- ביאורים ועיונים ♦ בריאת הקב"ה תלוי' בישראל? טז
- דרוש ואגדה ♦ העולם התחזק או נחלש? יז
- תורת חיים ♦ שכר קבלת התורה..... כ
- תורת חיים ♦ ארץ "שקטה" בכל שנה מחדש! כא
- אגרות קודש ♦ איך להחדיר ההכרה שהעולם נברא בשביל התורה? כב

פרק שלישי – הקדימו נעשה לנשמע (פח, א)

- ביאורים ועיונים ♦ מדוע הי' משה שוכח את תלמודו? בה

פרק א

כפה עליהם הר כגיגית

מדוע לא קיבלו ישראל תושבע"פ
ב"נעשה ונשמע"?

•
עיקר קבלת מצוות ה' רק
בכפיית ההר כגיגית

•
נתינת כח עצומה מכפיית ההר כגיגית

•
"כפה עליהם" את הכרת האמת

•
"כפה עליהם הר כגיגית" - למעליותא

•
חופה וקידושין במתן תורה

כפה עליהן **הר כגיגית.** **והע"פ** **שכבר** **הקדימו** **נעשה** **לנשמע,** **שמה** **יהיו** **חוזרים** **כשיראו** **האש** **הגדולה** **שאתה** **נשמתן.** **והא** **לאמר** **בפ"ק** **דמס' ע"ז** **כלום** **כפית עלינו** **הר** **כגיגית** **דמשמע** **לחם** **היה** **כופה** **עליהן** **לא** **היה**

זיתיצבו **בתחתית** **ההר** **א"ר** **אבדימי** **בר** **חמא** **בר** **חסא** **מלמד**

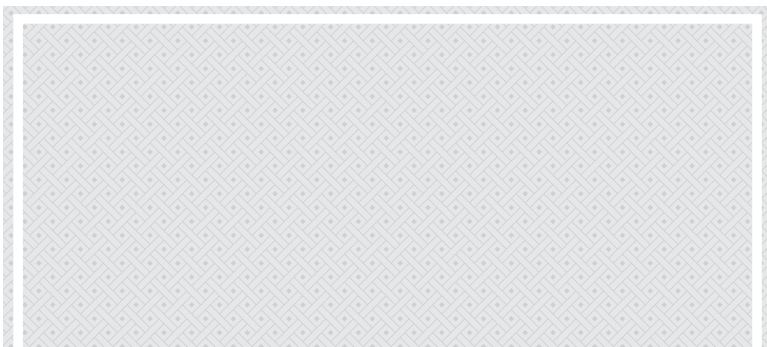
תחתית ההר – תחת ההר ממזג:
גיגית – קובץ (גיגית, מיכל גדול ועגול) שמטילין בה סכר: **מודעא רצה** – שאם יזמינס לדון למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלו באונס: **צימי אשורוש** – מאהבת הגם שנעשה להם:

שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית **ואמר להם אם אתם מקבלים התורה** **מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם.** **א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה** **לאורייתא.** **אמר רבא אעפ"כ** **הדור** **קבלוה בימי אחשורוש דכתיב** **קימו** **וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר.**

להן תשובה והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא היינו על מה שלא קבלוה אצל מה שלא קיימוה איכא תשובה:

זיתיצבו בתחתית ההר. מלמד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר אם מקבלין אתם עליכם את התורה מוטב, ואם לאו כאן תהא קבורתכם. באותה שעה נעו כולן בבכיה, ושפכו לבם כמים בתשובה, ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. (מכילתא דרשב"י)

פח, א

מדוע לא קיבלו ישראל תושבע"פ ב"נעשה ונשמע"?

ביאורים
ועיונים

שבע"פ". ואם כן, הרי כשמקבלים את התורה שבכתב בהכרח שיקבלו גם את "פירושה", ועל כרחך כוללת אמירת "נעשה ונשמע" גם את התורה שבע"פ?

ויש לומר הביאור בזה:

כ"ל הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" (גיטין מג, א ועוד), והיינו מפני שהאדם אינו יכול להתחייב ולשעבד עצמו על דבר שעדיין אינו בנמצא. ולכאורה על פי זה אי אפשר לקבל כלל את התורה טרם שניתנה.

אלא שבזה יש חילוק בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ:

בזמן אמירת נעשה ונשמע כבר עמדו ישראל על הר סיני, ובאותה שעה "פסקה זוהמתן" (שבת קמו, א), והיו במעמד ומצב נעלה ומתאים לקבלת התורה שבכתב, וממילא אף שלא הייתה התורה שבכתב בפועל, מכל מקום כבר היו בתוך המעט-לעת של מעמד הר סיני, ועמדו כבר במצב הנעלה של שעת מתן תורה, וממילא הועילה קבלתם על תורה שבכתב שניתנה במתן תורה.

אודות מאמר רב אבדימי תמהו התוס' תמיהה רבה: הלא כבר בחמישי בסיון קיבלו עליהם ישראל את התורה ב"נעשה ונשמע", ומדוע הי' צריך להכריחם על ידי כפיית ההר כגיגית?

כמה מהמפרשים ביארו, ש"הם אמרו נעשה ונשמע על תורה שבכתב מפני שאין בה יגיעה וצער, אבל על תורה שבע"פ שיש בה יגיעה וצער ודקדוקי מצות קלות וחמורות שזה לא רצו לקבל". ועל כך הייתה כפיית ההר כגיגית, בכדי שיקבלו גם תורה שבע"פ (עץ יוסף על עין יעקב כאן בשם מדרש תנחומא. וכ"ה בדעת זקנים מבעה"ת יתרו יט, יז. שפתי חכמים שם).

ועדיין יש לעיין: הלא ברור ופשוט שבעת אמירת "נעשה ונשמע" ידעו ישראל שאי אפשר לקיים את התורה שבכתב אלא על פי "פירושה" שהיא התורה שבע"פ. וכפי שפירש הרמב"ם (בהקדמה למשנה תורה) את הכתוב (משפטים כד, יב) "ואתנה לך את . . . התורה והמצווה" – "תורה זו תורה שבכתב, והמצווה זו פירושה, וציוונו לעשות התורה על פי המצווה, ומצווה זו היא הנקראת תורה

אוצרות כפה עליהם הר כגיגית המועדים

אז "חזרה זוהמתן" (זהר ח"א נב, ב. ועוד). וממילא כאשר עמדו קודם מתן תורה במצב נעלה, לא יכלו להשתעבד לתורה שבע"פ שעתידה להנתן לאחר זמן רב, וכאשר עומדים במצב רוחני שונה לגמרי.

ולזה היתה נדרשת כפיית ההר כגיגית שיקבלו תורה שבע"פ בעל כרחם. ועדיין "מודעא רבה לאורייתא".

אך רוב רובה של תורה שבע"פ לא ניתן עד לאחר חטא העגל. וכדאיתא בנדרים (כב, ב) "אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד". ורק לאחר חטא העגל קבלו "הלכות מדרש ואגדות" (שמות רבה פמ"ו). ונוסף על כך, בזמן קבלת תורה שבע"פ, לאחר חטא העגל, כבר לא היו במעמד ומצב נעלה כל כך, שהרי

עיקר קבלת מצוות הי' רק בכפיית ההר כגיגית

ומכיוון שלא שיערו בני ישראל את הרגשת חומרת המצוות שעתידין לקבל בסיני, לא היו יכולים לקבל עליהם את אותן המצוות. וגם כשאמרו "נעשה ונשמע" הוי כמשתעבד לדבר שלא בא לעולם. ולא היו יכולים להשתעבד אלא למצוות בדרגת המצוות שהייתה קודם מתן תורה.

ולכן היו צריכים לקבל עול מצוות שוב בשעת מתן תורה בפועל. ואופן קבלה זו הוא מסוג אחר לגמרי, שעליו אכן לא הייתה הסכמה מצד ישראל עצמם, ולשם כך הי' צורך בכפי' מלמעלה.

וראה עוד לקמן במדור חידושי סוגיות בעניין טבילת גר בשבת.

עוד יש לומר בתירוץ לקושיית התוס', אמאי הוצרכו בני ישראל לכפיית ההר כגיגית, לאחר שקיבלו עליהם את התורה ומצוותי ב"נעשה ונשמע":

יסוד גדול איתא ברמב"ם (פירוש המשניות חולין ספ"ז) שלאחרי שניתנה תורה בהר סיני, הנה גם המצוות שנצטוונו בהן לפני זה, אין אנו מקיימים אותן מפני הציווי שנאמר אז, כי אם מפני שנצטוונו בהן מפי הגבורה בהר סיני.

והנה, פשיטא שאי אפשר להשוות חומרת מצוות שהאדם מקיים מעצמו, למצוות שהאדם מקיים על פי הציווי, וגם יש חילוק עצום בין מצוות שמקבלים ממש, למצוות ששומעים מפי הגבורה על הר סיני.

נתינת כח עצומה מכפיית ההר כגיגית

דרוש
ואגדה

לא יחשוק בתורה ועבודת השי"ת, ומדוע צריכים עוד לכפיית ההר כגיגית?

ויש לבאר את עומק דברי הבעש"ט:

גם לאחר שקיבלו בני ישראל את התורה, והחליטו בנפשם לקיימה בכל מצב שהוא ולהתגבר על יצרם - עדיין האדם מוגבל, וייתכן שלא יוכל להתגבר על רצונו וחשקו שלא לקיים התורה. ובמצב כזה הי' ניתן לחשוב ש"הוא בן חורין ליבטל" כי "אונס רחמנא פטרי" (ב"ק כח, ב).

ולכן כפה עליהם השי"ת את ההר כגיגית, ובזה נתן השי"ת כח לכל יהודי ויהודי, שגם כאשר לא ירצה בתורה ומצוותי', מכל מקום הוא ית' נותן לו כח ועזו להתגבר על יצריו ולקיים את התורה גם כשאינו חושק בה.

הקשו בתוס' כאן, מדוע הוצרך הקב"ה לכפות עליהם את ההר כגיגית, לאחר שכבר קיבלו עליהם את התורה ברצון ב"נעשה ונשמע". ותירץ הבעש"ט הק' (כתר שם טוב סי' מז) שזהו "ללמד שגם כשאנו חושק בתורה ועבודת ה', מכל מקום אינו בן חורין ליבטל, רק יעשה על כרחו וידמה כמו שכופין אותו לעשות בעל כרחו".

והדברים צריכים ביאור:

הלא התחייבות זו, שיקיים את התורה ומצוותי' גם בניגוד לרצונו ובעל כרחו, כבר כלולה היא בהכרח "נעשה ונשמע". תוכן עניין הקדמת "נעשה" ל"נשמע" הוא, שמקבלים עליהם לעשות את כל אשר ישמעו מהבורא ית"ש מבלי להתחשב בדעתם וברצונם. ואם כן, מהי הקא סלקא דעתך שיהי' "בן חורין ליבטל" כאשר

"כפה עליהם" את הכרת האמת

דרוש
ואגדה

[וראה למעלה מה שנתבאר ע"פ

שיטת התוס' שהכפי' הייתה לאחר אמירת "נעשה ונשמע" (וכ"ה בתנחומא פר' נח ג). והמבואר לקמן הוא על יסוד מה דאיתא במדרש תילים (א, ד) שכפיית

יש להקשות:

כיצד אומרת הגמרא ש"מכאן מודעא רבה לאורייתא", מחמת שקיבלו בכפי', והלא בני ישראל קיבלו את התורה ברצון בנעשה ונשמע?

ומה שמכל מקום קיבלו עליהם בני ישראל את התורה ב"נעשה ונשמע", הרי זה רק משום ש"כפה עליהם הר כגיגית", כלומר: השי"ת השפיע על בני ישראל את אור הכרת האמת, עד כדי כך שראו במוחש שהתורה ומצוותי' הן תכלית הטוב גם בגשמיות, ובאם לאו – אין חייהם חיים גם בגשמיות. ואזי אמרו בכל לב ונפש נעשה ונשמע.

אמנם, הכרה זו לא באה אצל בני ישראל מכח עצמם ובעבודה מסודרת, אלא בכפיה – דרך מתנה ו"הברקה" מלמעלה. ולכן לאחר מתן תורה לא נשאר מכך רושם [אלא בהעלם בלבד]. וממילא יש "מודעא רבה לאורייתא", כי לאחר מתן תורה, כאשר נסתלקה הכרת האמת שהושפעה עליהם מלמעלה, הרי זו עבודה גדולה וקשה לקיים את התורה ומצוותי' (וראה בכל זה תורה אור מגילת אסתר צח, ד ואילך).

ההר כגיגית התרחשה קודם שקיבלו את התורה ברצון באמירת "נעשה ונשמע" (וכ"ה במכילתא דרשב"י יתרו יט, יז).

ויש לבאר בדרך הפנימיות:

כ"ל זמן שהאדם מכיר בשכלו ומרגיש בלבו אשר התורה ומצוותי' הן תכלית הטוב, והעדרן הוא תכלית הרע, הרי אי אפשר שלא יקבל עליו עול תורה ומצוותי'. ואם ישנו אדם שלא קיבל על עצמו את התורה ומצוותי', הרי זה רק משום שלא הבין והכיר במעלת התורה ומצוותי'.

והנה, קודם יציאת מצרים היו בני ישראל בערות הארץ ובמקום של מדות מושחתות. וממילא לא היו שייכים מצד עצמם להכרה בטוב התורה ומעלתה. וגם כתום שבע שבתות עדיין לא הי' סיפק בידם להתרומם ממצבם השפל שהיו שרויים בו במצרים.

"כפה עליהם הר כגיגית" – למעליותא

ויש לומר בדרך הפנימיות, שקבלת התורה ברצון לא נתחדשה בימי אחשוורוש, אלא אז הי' גילוי מילתא למפרע שגם קבלת התורה בסיני הייתה ברצון ובחשק. וזהו פירוש לשון חז"ל "קיימו מה שקבלו כבר" – בימי אחשוורוש ניתן "קיום" וחזוק למה שכבר קיבלו ברצון בסיני. אלא שרק

בעת מתן תורה לא הייתה קבלת התורה בשלמות, ועד שהוצרך הקב"ה לכפות על ישראל את ההר ולהכריחם לקבל את התורה. אמנם, בימי אחשוורוש קיבלו בני ישראל את התורה ברצון ובשמחה, וכפי שנאמר במגלת אסתר (ט, כז) "קיימו וקבלו היהודים", ודרשו חז"ל בסוגיין "קיימו מה שקבלו כבר".

ארבעה פרטים בחסרון שהי' בקבלת התורה בסיני:

"כפה" – קבלת התורה הייתה על ידי כפיית האהבה מלמעלה, ולא מרצונם העצמי.

"עליהם" – האהבה העליונה שהושפעה על בני ישראל לא חדרה אל שכלם ורגשותיהם, אלא שמחת הגילוי הגדול נרעשו וקיבלו את התורה. ונמצא שלא הייתה זו קבלה פנימית ואמתית, אלא **"עליהם"** – הגילוי שרה **"מעליהם"** ולא חדר בהם.

"הר" – רומז על היצר הרע ש"נדמה להם כהר" (סוכה נב, א). באותו זמן הי' הרע שבנפשות ישראל בתקפו, בבחינת **"הר"**, ולא הניח להם לקבל את התורה מרצונם הטוב.

"כגיגית" – אפשר הי' לחשוב שהכפי' הייתה נדרשת רק על השכל שבראש, אבל לא על הלב ושאר האברים. אך לשון **"כגיגית"** מודיע שהכפי' לא הייתה רק על השכל שבראש, אלא הי' צריך **"גיגית"** שהיא **"חבית גדולה"**, המקפת כל הנמצא בה, משום שהכפי' פעלה בכל פרטי ואברי בני ישראל, והי' צריך לכפות **"חבית גדולה"** על כולם.

ולעומת זאת, כאשר קיבלו את התורה ברצון בימי אחשוורוש, אזי נתגלה כיצד כבר אז קיבלו את התורה ברצון ובשמחה. ומה שמכל מקום **"כפה עליהם הר כגיגית"**, הי' בשביל ארבע מעלות שיש בכפי' זו:

בימי אחשוורוש נתגלה למפרע שהקבלה בסיני הייתה ברצון.

ולזהבין עומקם של דברים, יש לעיין תחילה בעומק מאמרם ז"ל **"כפה עליהם הר כגיגית"**:

בדרך הפשט, מבטא הדבר את חוסר רצונם של בני ישראל לקבל את התורה. הקבלה הייתה בדרך הכרח בלבד, מיראת ההר המאיים לקברם תחתיו.

אולם בפנימיות העניינים, ביאר כ"ק אדמו"ר הזקן (תורה אור מגלת אסתר צח, ד ואילך), שכפיית ההר משמעה השפעת אהבה רבה ועצומה על בני ישראל, עד שרצו מעצמם בקבלת התורה, והקדימו נעשה לנשמע [כ"ה במכילתא דרשב"י יתרו יט, יז. ובמדרש תהלים א, ד – שכפיית ההר קדמה וגרמה ל"נעשה ונשמע". ודלא כבתוס' כאן ובתנחומא פרשת נח ג – שנקטו שכפה עליהם לאחר שהקדימו נעשה לנשמע. וראה לקוטי שיחות ח"י"ג עמ' 165].

וביאר שם, שביציאת מצרים היו בני ישראל בדרגה נחותה, ולא היו יכולים להתבטל כליל לפני השי"ת בהקדמת נעשה לנשמע. ולכן **"כפה עליהם הר כגיגית"**, דהיינו **"התגלות אהבה העליונה מלמעלה על ישראל"**, כמו שכתוב אהבתי אתכם אמר ה', שאהבה זו תחבקני לכנסת ישראל ומקפת אותו מכל צד", ועל ידי גילוי האהבה מלמעלה, **"נתעורר גם כן האהבה בנשמות ישראל"**, עד שבאו למעלה ומדרגה שהקדימו נעשה כו'".

ומעתה יש לפרש כיצד בדברי הגמרא **"כפה עליהם הר כגיגית"** רמוזים

אוצרות כפה עליהם הר כגיגית המועדים

נעליה מהבנתו והשגתו של היהודי.

"הר" - כשם שהר הוא עצום ואין לו ערך לגבי האדם העומד תחתיו, כך גם מקיים המצווה מרגיש התבטלות מוחלטת מול האהבה העליונה, שאין לו שום חשיבות מולה, והוא באין ערוך ממש לגבי.

"כגיגית" - ההתבטלות מקיפה את מקיים המצווה בכל פרטיו וכוונותיו, ולא נשארת בנפשו שום פינה שאינה בטלה אליו ית', וכאותה "גיגית" המקיפה את האדם מכל עבריו.

"כפה" - מעלה רבה ועצומה יש כאשר האדם כופה עצמו נגד רצונו לקיים את רצונו ית', ונחת רוח רבה יש למעלה מ"אתכפיא" זו (ראה ביאור ענין זה בתניא פכ"ז. ועוד).

נעליהם - יש לקיים את המצוות משום שכך ציווה השי"ת, ולא משום שמבינים את טעמיהם. ואפילו את המצוות ה"מובנות" יש לקיים בקבלת עול מלכות שמים פשוטה, ממש כמו ה"חוקים" שאין אנו יודעים את טעמיהם. קיום באופן זה נקרא "עליהם" - המצווה

חופה וקידושין במתן תורה

איש ואשה, כי אם להיפך: חתונה בעולם הזה היא כעין חתונת הקב"ה וכןסת ישראל, ולכן יש בחתונה למטה חופה וקידושין בדומה לחתונת הקב"ה וכןסת ישראל.

וכך מבואר בסה"ק שהעניינים בעולם הזה משתלשלים ממה שיש דוגמתם ברוחניות, וכן הוא בנוגע לחתונה, שחתונה בעולם הזה משתלשלת מעניין החתונה ברוחניות נראה תניא ריש פ"ג, שציר כוחות הנפש הוא מעין השפעתיו של הקב"ה, שהרי "נשתלשלו מהן".

ובשם שנישואי הקב"ה וכןסת ישראל הם נצחיים, כך משתלשל גם בקידושין כפשוטם, שיהיו נצחיים באופן של "בנין עדי עד".

מתן תורה הוא "יום חתונתו" של הקב"ה עם כנסת ישראל. ואכן מוצאים אנו שהיו אז "חופה" ו"קידושין":

"קידושין" - "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

"חופה" - "כפה עליהם את ההר כגיגית".

ודבר זה נרמז בברכת האירוסין, שבה חותמים "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין" - השי"ת מקדש את כנסת ישראל על ידי כפיית ההר כגיגית - חופה (ראה תורה אור מגלת אסתר צח, ד), ועל ידי אמירת "ואתם תהיו לי . . . וגוי קדוש" - קידושין.

והנה, אין פירוש הדברים שהשי"ת מקדש את בני ישראל בדוגמת קידושין

דרוש
ואגדה

פרק ב

ארץ יראה ושקטה

מדוע לא התקיים העולם על ידי האבות?

בריאת הקב"ה תלוי' בישראל?

העולם התחזק או נחלש?

שכר קבלת התורה

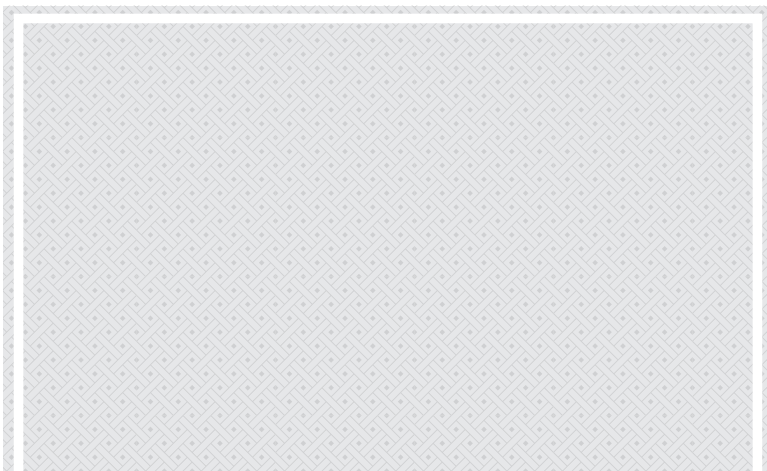
ארץ "שקטה" בכל שנה מחדש!

איך להחדיר ההכרה שהעולם
נברא בשביל התורה?

אמר חזקיה מאי
דכתיב משמים
השמעת דין ארץ
יראה ושקטה
אם יראה למה
שקטה ואם שקטה
למה יראה. אלא
בתחילה יראה
ולבסוף שקטה.

ולמה יראה בדריש לקיש. דאמר ריש לקיש
מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי
ה' יתירה למה לי. מלמד שהתנה הקב"ה
עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל
מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני
מחזיר אתכם לתוהו ובוהו:

פה, א

מדוע לא התקיים העולם על ידי האבות?

ביאורים
ועיונים

שהמצווה ועושה פעולתו חשובה יותר
"לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור",
מה שאין כן מי שאינו מצווה הרי "יש
לו פת בסלו שאם ירצה יניח".

וכמו כן יש הפרש בנוגע לשכר
שמקבל הגברא על קיום המצווה, והוא
מפורש בב"ק (לח, א) שאומות העולם
"אין מקבלים עליהן שכר כמצווה
ועושה, אלא כמי שאינו מצווה ועושה".
וכן כתב הרמב"ם בפיה"מ (תרומות סוף
פ"ג), שהנכרים שקיימו מן המצוות
"יש להם קצת שכר". אבל בני ישראל
שמצווין ועושין שכרם גדול.

אך באמת, עיקר ההפרש בין המצווה
לאינו מצווה, אינו רק בגברא המקיים
המצווה, אלא בעיקר בחפצא שבו
מתקיימת המצווה:

קודם מתן תורה, לא הי' אפשר
לקדש את החפץ שבו נעשתה המצווה.
הוא נברא כחפצא של חולין, ואין ביד
עושה המצווה לשנותו במהותו ואיכותו
מטבע בריאתו. פעולת המצווה הייתה
רק בגברא המקיים שהוא קיים המצווה
וקיבל שכרו, אך החפצא נשאר כשהי'
קודם.

הקשה הצ"ח (פסחים סח, ב ד"ה רב
ששת): "מדוע הי' בריאת שמים וארץ
תלויים ברפיון עד שקבלו ישראל התורה,
וכי לא קיימו האבות כל התורה, והלא
קיים אברהם אפילו עירובי תבשילין
(יומא כח, ב), ומדוע לא נתקיימו שמים
וארץ על ידי האבות?"

ותירין, "שאף על פי שקיימו כל
התורה, לא היה זכותם מספיק לקיים
חוקת שמים וארץ, לפי שלא היו מצווים
ועושים, וגדול המצווה ועושה יותר
ממי שאינו מצווה ועושה. מה שאין
כן ישראל על ידי קבלת התורה נעשו
מצווים ועושים ונתקיימו שמים וארץ".

אמנם, עדיין צריך עיון, אמאי
תלוי קיום העולם במה ש"יהיו מצווים
ועושים" דווקא?

ויש להקדים ולהעמיק תחילה בגדר
החילוק בין "מצווה ועושה" ל"אינו
מצווה ועושה":

בפשטות, ההפרש הוא בחשיבות
ומעלת מעשה האדם שמקיים המצווה,
וכפי שאמרו בקדושין (לא, א) "גדול
מצווה ועושה ממי שאינו מצווה
ועושה", וביארו בתוס' (ד"ה גדול)

אוצרות ארץ יראה ושקטה המועדים

הדבר דחוי ומתועב, נוסף על הירידה שנפעלת בחוטא.

ומעתה אתי שפיר מה שדווקא בקיום המצוות שממתן תורה נפעל קיום העולם, כיוון שהמצוות דהאבות פעלו פעולתן באבות בלבד ולא בעולם, שהרי לא נצטוו ולא ניתן להם הכח לקדש את העולם. ורק משניתנה תורה בסיני, הרי על ידי ציווי הבורא ניתן הכח לשנות את העולם ולקדשו, ועל ידי כך מתקיימן מעשי בראשית.

ויראה לקמן במדור חידושי סוגיות, במאמר רב יוסף "אי לאו האי יומא" וכו', מה שנתבאר בארוכה בזה].

ועל דרך הדיעות המבוארות באחרונים (ראה אתון דאורייתא כלל י"ד. לקוטי שיחות ח"ח עמ' 55. ועוד) שאיסורי דרבנן הם רק בגברא ולא בחפצא, ומעין זה גם במצוות דרבנן שהקדושה היא בגברא בלבד. ועל דרך זה יש לומר במצוות קודם מתן תורה, שהקדושה הייתה במקיים בלבד].

אך משניתנה תורה בסיני, והאדם נצטווה מאת הקב"ה במ"ע ומל"ת, הרי ציווי הבורא נותן לאדם כח לשנות את החפצא על ידי קיום המצוות. ומעתה, הרי בקיום מצווה נעשה הדבר לחפצא של מצווה, נוסף על ההתעלות של האדם. ולהיפך על ידי עבירה נעשה

בריאת הקב"ה תלוי' בישראל?

ולכאורה הדבר תמוה מאוד, כיצד שייך לומר שהקב"ה ה' "זקוק" לבני ישראל שיבואו וישלימו את בריאתו על ידי קבלת התורה. וכי שייך לומר ח"ו שאין השי"ת יכול לברוא עולם מושלם לבדו?

והביאור בזה, תלוי ביסוד גדול הנוגע לכללות עניין עבודת ה' דבני ישראל בעולם:

על הפסוק (בראשית ב, ג) "אשר ברא אלקים לעשות", דרשו חז"ל שהעולם נברא על ידי הקב"ה באופן חסר,

בריאת הקב"ה בששת ימי בראשית הייתה תלוי' בכך שיקבלו בני ישראל את התורה. שכך התנה הקב"ה "אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימן ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". ועל כן הייתה הבריאה כולה במצב של "יראה" משך אלפי שנים, עד למתן תורה.

ויש לעיין ולדייק במאמרם ז"ל:

לא נאמר שמעשי בראשית תלויים היו בנתינת התורה, אלא בקבלת התורה על ידי בני ישראל – "אם ישראל מקבלים את התורה".

ביאורים
ועיונים

אינה דומה שלימותו בעת הבריאה אל השלימות שבני ישראל מוסיפים בו על ידי עבודתם.

ועל כך אמרו בזוהר הקדוש שכשם ש"קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא", כך גם "בר נש מסתכל בה באורייתא, ואשתדל בה, ומקיים עלמא" (זוהר ח"ב קסא, א-ב). כי בני ישראל משלימים ומקיימים את הבריאה, כרצון השי"ת.

ומעתה מובן מה שבריאנו של הקב"ה בששת ימי בראשית הייתה תלוי בקבלת בני ישראל את התורה. כי כך ברא הקב"ה את עולמו, שיהי חסר, ויצטרכו "לעשות" – לתקן אותו. ועניין זה התחיל בקבלת התורה על ידי בני ישראל, ואז התחיל העולם לבוא לקיומו ולשלמותו.

וצריכים "לעשות" – לתקן ולהשלים את הבריאה (ראה בראשית רבה פי"א, ו ובפרש"י שם). והפירוש הפנימי בזה הוא, שהעולם נברא באופן שהוא נחות ושפל וצריכים בני ישראל לתקנו ולקדשו.

זאת, כי כך עלתה במחשבתו וברצונו ית', שיהיו בני ישראל שותפין לו במעשה בראשית (ראה שבת י, א. קיט, ב. טור או"ח סימן רמח. שו"ע אדה"ז שם ס"א. לקוטי שיחות ח"י עמ' 74 הערה 27 וש"ג), ושלימות העולם תבוא על ידי עבודתם דווקא. בני ישראל עובדים עבודתם בלימוד התורה ובקיום מצוותי' ובניצול ענייני העולם לשם שמים ולעבודתו ית', ובכך נעשה העולם שלם.

ואף ש"עולם על מילואו נברא" (ראה בראשית רבה פי"ד, ז), והיינו שלא חסר בו דבר והוא בתכלית השלמות, מכל מקום

העולם התחזק או נחלש?

דרוש
ואגדה

פעולה של חלישות והשתתקות בבריאה כולה: "כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה... הים לא נזדעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלקיך" (שמות רבה פכ"ט).

ועניינה של חלישות זו הוא, שמעתה נחלש העלם העולם על הקדושה, ובני

העולם הגשמי מעלים ומסתיר על מציאותו ית'. "עולם" הוא מלשון העלם, כי "נתעלם בחינת כח האלקי המחיה את העולם, ונתלבש בלבושים רבים ועצומים", עד אשר נדמה לעין הטועה שאין בעולם חיות אלוקית (לקוטי תורה שלח לז, ד).

ועל כן מצינו שבעת מתן תורה הייתה

אוצרות ארץ יראה ושקטה המועדים

עם זאת הוא החליש וערער את תוקפו ומציאותו של העולם, שהיא העלם על הקדושה].

ולבאר זאת, יש להקדים ולבאר תחילה יסוד גדול בעניין פעולות הבורא ית"ש:

דהנה, נתבאר בספה"ק (פרדס שער י"א פ"ג. נתבאר בדרך מצוותיך מצוות האמנת אלקות פ"א ובהמשך תרס"ו עמ' קלח ואילך. ועוד), **שיש הפרש עצום ויסודי בין כוחו ופעולתו של הקב"ה, לבין, להבדיל, כוחו ופעולתו של נברא.**

הנברא אינו יכול ליצור מציאות חדשה "יש מאין", וביכלתו רק להשתמש במציאות הקיימת ולשנותה, והיינו ליצור "יש מיש". לעומת זאת, הבורא ית"ש ברא את העולם מאין ואפס המוחלט. קודם בריאת העולם לא הי' מאומה, והשי"ת ברא מציאות חדשה, יש מאין.

כאשר מתבוננים בזה בעומק, הרי עולה שכוחו של האדם הוא חסר. גם אם יש באדם כוח לעשות כלי נאה, הרי אין די בכח בלבד, ומוכרח הוא להשיג גם את החומר שממנו יצור את הכלי, ורק כאשר הכח בא לידי פועל ביצירת הכלי, אזי מתבטאת בשלימות מעלת הכח.

ונמצא שאצל האדם הכח והיכולת חסרים, והפועל הוא המשלימם ומביאם למעלתם האמתית.

לעומת זאת, אצל הקב"ה "אין כח

ישראל יכולים, על ידי עבודתם, לקדש את העולם ולזככו.

ואם כן נמצא, שקודם מתן תורה הייתה מציאותו של העולם חזקה ותקיפה, ומאז מתן תורה הוא הולך ונחלש ומפסיק להעלים על הקדושה.

ומעתה יש לתמוה תמיהה רבה במאמרם ז"ל על הפסוק "ארץ יראה ושקטה", שבו דרשו להיפך: קודם מתן תורה הי' מצב העולם "יראה" – חלישות ופחד, ודווקא ממתן תורה ואילך אז "שקטה" – נפעל קיום ותוקף במצב העולם. ולכאורה, כיצד שייך לומר שהעולם נתחזק מאז מתן תורה, והלא עניינו הוא התנגדות לקדושה, והתנגדות זו נחלשת על ידי מתן התורה ומצוותי'?

[ואין לתרץ שמכיוון שהי' העולם תלוי בתנאי שבני ישראל יקבלו את התורה, על כן קיומו קיבל תוקף וחיזוק רק במתן תורה; כי תנאי הוא דבר צדדי במעשה ואינו שייך לתוקף וקיום המעשה עצמו. משל למה הדבר דומה, לאדם הנותן מתנה בתנאי מסוים, שבוודאי המתנה היא מתנה שלמה גם קודם קיום התנאי, והיא אינה משתנה על ידי קיום התנאי, אלא רק תלוי בקיומו. וכמו כן, הי' העולם קיים בתוקף לכאורה מאז שנברא, ורק הי' קיומו תלוי בתנאי של קבלת התורה.]

ואם כן, מתן תורה אכן גרם לכך שהעולם לא יהפך לתוהו ובוהו, אבל יחד

כלל בין מטרת בריאת העולם לבין העולם עצמו, שהרי מציאותו האמתית של העולם אינה כפי שנבראה בפועל ובגשמיות, דכנ"ל, זהו רק ירידה והגשמה לגבי מציאות העולם כפי שהיא בכחו ית', וא"כ המציאות האמתית של הבריאה היא כפי שהיא ברצונו ית', כשעלה ברצונו ית' לברוא אותה. ומכיון שרצון זה הוא בשביל תכלית ומטרה מסויימת, לכן מהותה האמתית ושלימות מציאותה של הבריאה היא תכלית ומטרה זו, ולא גשם וחומר הבריאה.

והנה, תכלית ומטרת בריאת העולם היא "בשביל התורה ובשביל ישראל" (רש"י בראשית א, א), והוא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (ראה תנחומא נשא טז. תניא פל"ו) – שבני ישראל יקדשו ויזככו את העולם על ידי התורה ומצוותיו. ועל פי המבואר למעלה, שהתכלית היא מהותה האמתית של הבריאה, נמצא שמהותו האמתית של העולם היא מה שהוא נועד להיות דירה ומשכן להשי"ת.

ואף שכאשר נברא העולם בפועל לא ניכרת בו מציאותו האמתית, ואדרבה, "עולם" הוא מלשון העלם מכיוון שלא ניכר בו בגלוי שעניינו הוא להיות דירה ומשכן להשי"ת, הרי כל זה הוא רק כפי שהנברא הגשמי רואה את העולם, אך מהותו האמתית של העולם, כפי שהיא בכחו ית', היא "בשביל התורה ובשביל ישראל".

חסר פועל". מכיוון שהוא אינו נזקק ח"ו לחומר או למציאות כל שהיא בכדי לברוא את העולם, הרי אין כוחו חסר כלום. לגבי השי"ת אין שום מעלה בעשיית הדבר בפועל, כיוון שבכוחו של הקב"ה כבר ישנן כל המעלות והאפשרויות.

ונמצא שאצל הקב"ה הוא להיפך: כוחו ית' הוא שלם ומושלם, וכאשר הדבר בא לידי פועל, לא נוספת בו שום מעלה, אלא להיפך – ירידה ונחיתות. בריאת העולם היא תחילה בכוחו ויכולתו ית', ואחר כך היא באה לידי פועל בגשמיות, וכפי שנתבאר למעלה, אין בפעולה זו שום מעלה על מציאות העולם כפי שהי' בכח. אלא אדרבא: העולם כפי שהי' ברוחניות, בכחו ויכולתו ית', הי' נעלה ומושלם הרבה יותר מדרגתו כאשר נברא בפועל בגשמיות.

ונמצא, שמציאותו האמתית והנעלית של העולם, אינה כפי שנברא בפועל, אלא כפי שהיא בכוחו ויכולתו ית'.

ומכ"ל האמור עולה הבדל יסודי בין פעולת האדם לפעולת הבורא:

אצל אדם בשר ודם, מתחלקת כל פעולה לשני חלקים: א. הפעולה עצמה. ב. הכוונה והתכלית שלשמה הוא עושה את הפעולה. הכוונה והתכלית אינם חלק מן הפעולה הנעשית בפועל.

אצל הקב"ה אי אפשר לחלק

והוכשר העולם לקבל את גילוי אורו ית' על ידי התורה ומצוותי', אז "שקטה":

הגשמיות והחומריות של העולם נחלשה, וכפי שהתבטא הדבר בעת מתן תורה ש"צפור לא צווח, עוף לא פרח . . העולם שותק ומחריש". ומני אז יש פחות העלם והסתר על גילוי אלוקות בעולם.

וכאשר נחלשה הגשמיות, אז התחזקה מציאותו האמתית של העולם, וניכרה בו בגלוי מהותו הפנימית והאמתית – "בשביל התורה ובשביל ישראל".

והנה, מבריאת העולם ועד מתן תורה לא הי' ניכרת בעולם מציאותו האמתית, ואדרבא, הי' נראה שהעולם הוא מנגד ומעכב על גילוי אור השי"ת.

ואם כן, מציאותו של העולם הייתה חלשה, כי לא ניכרה בו מציאותו ומהותו האמתית. וזהו מה שעד מתן תורה עמד העולם במצב של "יראה" – כי אף שהגשמיות שבו וההעלם על אלוקות היו בתוקף, הרי אין זה עניינו האמתי, ומהותו האמתית שהיא התורה ומצוותי' הייתה בהעלם.

ורק במתן תורה, עת אשר ניתן הכח

שכר קבלת התורה

פרטי המקבל את התורה:

אם את העולם כולו מקיימים על ידי קבלת התורה גרידא, הרי על אחת כמה וכמה בנוגע לאדם העומד בהתעוררות וקבלה טובה על עצמו, ש"אין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה" (ר"ה טז, ב), והוא מקבל את כל היעודים שהבטיח הקב"ה בשכר "שתהיו עמלים בתורה" – "ונתתי גשמיכם בעתם" וגו' (ריש בחוקתי ופרש"י).

ובפרט על יסוד המבואר בסה"ק (לוח היום יום כח תשרי) על "אם בחוקתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם", ש"לימוד התורה וקיום המצוות הם טבעת הקדושין שבהם קידש הקב"ה את ישראל להתחייב לזון

בלשון התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, נאמר "אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין". ויש לתמוה, וכי די בכך שישראל יקבלו את התורה, והלא העיקר הוא קיום המצוות בפועל, והול"ל "אם ישראל מקיימים התורה" וכיוצא בזה?

והביאור בזה, שהשי"ת לוקח את קבלת בני ישראל בעצמה ומחשיבה כמעשה המצוות, שהרי כלל נקוט הוא בידינו "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" (קדושין מ, א). וממילא כבר בעת קבלת התורה נתקיימו כל הבריות של מעשה בראשית.

ומזה יש ללמוד גם בנוגע לאדם

הנות
חיים

ואם בדין בעל הבית בשר ודם - שהפועל יודע שאין ביכולת הבעל הבית לתת יותר משיעור מסוים, ואינו מצפה מלכתחילה ליותר וגם אדונו לא הבטיח לו, בכל זאת - ככל שיתן לו יכול לטעון כנגדו "לא יצאת ידי חובתך", ודאי אם מדובר על מלך מלכי המלכים הקב"ה שבידו לתת ואף הבטיח כן במפורש, בודאי ע"פ דין צריך לתת כפי יכולתו לכל אחד ואחד מישראל - הצלחה מרובה בגשמיות וברוחניות.

אותם ולפרנסם", והלא חיובי הבעל לאשתו חלים מיד בשעת הנישואין. ועל פי זה הרי נתחייב הקב"ה בשעת מתן תורה לתת לכל בני ישראל מידו המלאה, שהרי מתן תורה הוא "יום חתונתו" וענין הנישואין בין הקב"ה לכנסת ישראל.

זאת ועוד: כאשר השוכר את הפועלים אינו פוסק להם דבר קצוב, הדין הוא ש"אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב" (ב"מ פג, א).

ארץ "שקטה" בכל שנה מחדש!

בכל העולמות".

ואם כן, הרי בחג השבועות חוזר ונשנה עניין מתן תורה. ואף שכבר קיבלו את התורה בשנה שעברה ובאלפי השנים שקדמו לה, הקבלה שבכל שנה היא באופן נעלה יותר, ומאיר גילוי אלוקי חדש ונעלה שלא הי' קודם.

וכשם שמתן תורה פעל חוזק ותוקף במציאות העולם בבחינת "שקטה", כמו כן בכל שנה ושנה, על ידי שבני ישראל מקבלים את התורה מחדש, נעשית הוספה בתוקף קיום העולם!

בכל חג ומועד ממועדי התורה או מועדים דרבנן, חוזר ומאיר הגילוי האלוקי שהאיר בימים ההם. בחג הפסח מאיר הגילוי שהי' ביציאת מצרים, ובחג החנוכה נמשך האור שהאיר בימי מתתיהו ובניו, וכן בכל רגל ומועד.

וכך איתא בכתבי האריז"ל (רמ"ז בספר תיקון שובבים), בסוד הכתוב (אסתר ט, כח) "והימים האלה נזכרים ונעשים": "בכל מועד ממועדי ה' . . . הוקבע כח ועוז באותם הזמנים . . . ומדי הגיעם כפעם בפעם חוזר וניאור אותו האור ומזהיר

איך להחדיר ההכרה שהעולם נברא בשביל התורה?

...כותב ע"ד הקושיים להחדיר ההכרה של הודעת חכמינו ז"ל (פרש"י ר"פ בראשית): בראשית – בשביל התורה שנקראת ראשית כו' ובשביל ישראל שנקראים ראשית, ושואל דעתי בזה.

והנה בודאי אשר דברי חכמינו ז"ל אינם צריכים ראיות והוכחות וכו', ובפרט בענין עיקרי כהאמור. ובודאי גם הם – חכמינו ז"ל – העריכו התנגדות העולם כולו לקבלת מימרא כהאמורה, ובפרט על פי הכתוב (ואתחנן ז, ז) כי אתם המעט מכל העמים, וישראל דוויים וסחופים וכו' (יבמות מז, א. רמב"ם הל' איסור רפי"ד. טושו"ע יו"ד סרס"ח ס"ב). ובכלל זה פרסמו את האמור ובהחלטיות,

ועד כדי כך אשר רש"י בפירושו על התורה העתיק מאמר האמור. והרי קו רש"י בזה הוא לפרש פשוטו של מקרא כהודעתו בכמה מקומות (בפירושו עה"פ בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד) "ואני לא באתי אלא לפרש פשוטו של מקרא". שמוזה מובן (ראה ס' כללי רש"י פ"א כלל 2. שם פ"ה. וש"נ) שאפילו כשרש"י מביא דרש או מדרש הרי גם זה שייך ומוכרח לפשוטו של מקרא, אלא שאינו בפשטות לגמרי. וכיון שבתחילת פירושו על התורה העתיק מאמר רבותינו ז"ל האמור, זאת אומרת שאפילו בן חמש למקרא יש להודיעו על דבר זה, הרי מובן שאפשר גם להסבירו אפילו על פי דרכו.

והרי ראינו במשך הדורות של עמנו בני ישראל בגלותם, גלות במובן הפשוט וגלות הרוחני, שכל ההשתדלויות לכסות על האמת שבתורתנו תורת אמת, בשביל שתהי' התורה מתקבלת יותר לחוג פלוני ולמהלך הנפש של פלוני, כרגיל הלשון בזה – שיטת האפולוגיטיקה, הנה לא רק שלא הביאה תועלת בת קיימא, אלא עוד הזיקה, אם בקירוב זמן או לאחר משיך זמן, נוסף על הנקודה שכל פשרה עם האמת הרי זו נטי' מן האמת, במלים אחרות – היפך האמת, שהרי פשרה ואמת הפכיים הם.

איני יודע עד כמה השפעת כת"ר מגעת, אף שגם על ענין זה קאי מאמר החכם קבל את האמת ממי שאמרה, על אחת כמה וכמה שבא מרב מורה הוראה בישראל ובחינוך וכו'. אבל באם אי אפשר מאיזו סיבה שתהי' שתתקבל ההנחה האמורה, על כל פנים יש להשתדל להבליט את הנקודה אשר דברי ימי ישראל הרי הם למעלה מדרך הטבע, ומצויינים הם בהשגחה פרטית וכו', ובפרט על פי ביאור המאורעות בדברי ימי חייהם של שאר העמים להדגיש את ההשלכות בנוגע לעמנו כנ"י וחייו וההרפתקאות שעברו עליו וכו' וכו'.

(אגרות קודש חכ"ו עמ' תעז ואילך)

פרק ג

הקדימו נעשה לנשמע

מדוע הי' משה שוכח את תלמודו?

מדוע זקוקים ל"נשמע"?

הקב"ה רוצה "דירה" בשכלו של האדם

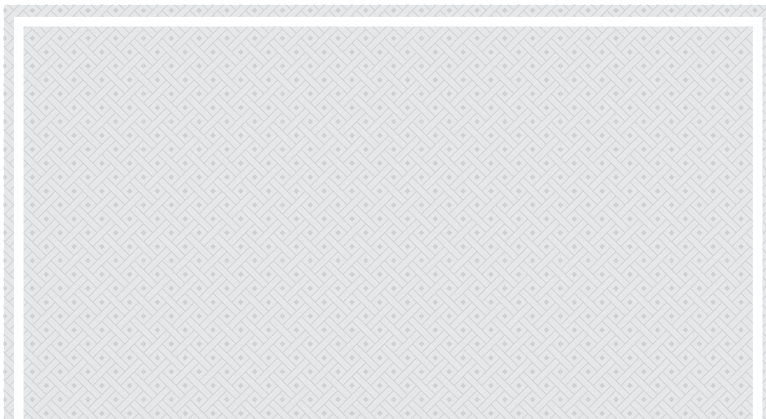
איך לתלות את קיום התומ"צ
בראיות שכליות

דרש'ר' סימאי בשעה
שהקדימו ישראל
נעשה לנשמע באו
ששים ריבוא של
מלאכי השרת לכל
אחד ואחד מישראל
קשרו לו שני כתרים

שני כתרים - מזיו שכינה: מאה ועשרים
- [כל א' וא' נטל כתר]: טענו - הכתרים
והכי משמע את עדים [אשר היו להם]
מהר חורב: צחורב פרקו - דמשמע נמי
ויתננלו את עדים מהר חורב: ומשה יקח
- אותו עדי לשון אחר את האהל לשון
צהלו נרו (איוצ כט) והוא היה קירון
עור פניו:

אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו
ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה
ופירקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים
מהר חורב. א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו
בחורב פרקו. בחורב טענו כדאמרן בחורב
פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו'. א"ר יוחנן
וכלן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח
את האהל. אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן לנו
שנאמר ופרדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת
עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם:

פח, א

מדוע הי' משה שוכח את תלמודו?

שהתורה היא "רחבה מני ים" (איוב יא, ט) ועמוקה לאין שיעור, והאדם צריך להתעמק בה ולהבינה היטב בשכלו, אך יחד עם זאת, אין זה עיקרה של התורה. עיקרה של תורה הוא שהיא חכמתו של הקב"ה בעצמו, ועל ידי שהאדם לומד את התורה ומבינה בשכלו, הרי הוא מתאחד עם הקב"ה נותן התורה בעצמו.

וכפי שכתב הב"ח בנוגע לברכת

התורה (או"ח סי' מז ד"ה ומ"ש דאמר ר"י) "נראה דכונתו יתברך מעולם היתה שנהי' עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה. . תחילת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה. . והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו על אשר קרבנו לפני ה' סיני ונתן לנו תורתו הקדושה כלי חמדתו שהי' משתעשע בה בכל יום כדי שתתדבק נשמתו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו".

ועיין היטב בדברי אדמו"ר הזקן בתניא (פ"ד ופ"ה) שהאריך בביאור ענין זה, שע"י שלומד האדם את דברי התורה

יסוד גדול למדנו ממה שהקדימו בני ישראל נעשה לנשמע, והוא שראשית ההכנה לקבלת התורה היא שהאדם מבטל שכלו ודעתו וכל מציאותו לפני הבורא ית"ש, ומקבל עולו לעשות ככל אשר יצוונו. שזהו תוכן הקדמת נעשה לנשמע, שמקבל עליו "לעשות" את כל אשר יצווה, עוד טרם "ישמע" ויבין את תוכן ומטרת הציוויים.

ולכאורה תמוה הדבר ביותר:

הרי התורה "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (ואתחנן ד, ו), ועל האדם להבינה היטב ולהשכיל בעמקי טעמי' ורוחב סברותי', ועיקר ענין תלמוד תורה הוא ללמוד את דברי התורה באופן שיבין וישיג את הנלמד, והלומד תורה שבע"פ ואינו מבין מה שלומד "אינו נחשב לימוד כלל" (הל' תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פ"ב סי"ג); ואם כן, מדוע ראשית ההכנה לקבלת התורה היא ענין ה"נעשה" – ביטול שכלו ודעתו, הרי לכאורה עיקר ענין התורה הוא ה"נשמע" בלבד?

ויש לבאר מה טעם צריכים לעניין ה"נעשה" וההתבטלות כהכנה לעניין התורה:

דהנה, הגם שאמת נכון הדבר

אוצרות הקדימו נעשה לנשמע המועדים

את עצמו לבעל מעלה ויתרון בעצם היותו אדם בעל שכל, שהלא בזה היא מעלת האדם מכללות הצומח והחי. ולאחר התבוננות המתאימה הרי הוא מכיר שלפניו ית' אין המעלות נחשבות כלל, ו"מותר האדם מן הבהמה אין".

ורק על ידי הקדמה זו, שמבטל האדם את עצמו ויוצא מגדרו, ואינו מחשיב את מעלותיו, יוכל להתקשר עם הקב"ה הבלתי בעל גבול ולהתאחד עם נותן התורה בעת לימודו בתורה.

והוא הוא ענין ברכת התורה שמברכים לפני הלימוד, שעניינה הוא התבטלות האדם לנותן התורה וההכרה בקדושתה (כמובא לעיל מהב"ח), שרק על ידי כן יוכל לבוא לענינה העיקרי של התורה – האיחוד עם הקב"ה.

ובזה יובן מה שאומרים בתפילה "ונפשי כעפר לכל תהי" פתח לבי בתורתך", דלכאורה לא רק שאין קשר בין ב' ענינים אלו, כי אם שנראים הם כסותרים זל"ז:

הענין ד"פתח לבי בתורתך" – דורש שיתייגע האדם בשכלו ויתעמק בהבנת שכל התורה ככל יכולתו, ולזה נצרך האדם להשתמש בכל כשרונותיו השכליים, כמו חריפות, עמקות, ישרות וכיוצא, ואם כן נמצא שמעלותיו וכשרונותיו דרושים להבנת התורה.

ולכאורה, הענין ד"ונפשי כעפר לכל תהי" הוא הפכי לענין ההבנה וההשגה, שהלא האדם משים את עצמו

בשכלו ומבינם היטב הרי הוא מתאחד בזה עם הקב"ה בעצמו, כי "אורייתא וקוב"ה כולא חד". ומכל האמור נמצא, שלימוד התורה אינו רק לימוד השכלות וסברות עמוקות, אלא היא הדרך להתקשר להתאחד ולידבק באלקים חיים.

והנה, הנברא והבורא אין ערך ביניהם כלל. דהנברא מוגבל ביותר, ויש לו ערך והגבלה. אבל הקב"ה "אין חקר לתבונתו" (ישעי' מ, כח), והרי הוא גבוה על גבוה לאין קץ וסוף מהנברא הגשמי והחומרי.

ואם כן ברור הדבר, שכל שיתייגע האדם ויעמיק בשכלו בעומק לפנים מעומק לא יוכל להגיע כלל להתקשרות עם הקב"ה בעצמו, דהיאך ייתכן ששכל של נברא מוגבל יהי' לו איזו תפיסה בדבר שאין לו גבול ותכלית כלל?

ולכן, כדי שיוכל האדם להתקשר אל הקב"ה בכבודו ובעצמו על ידי לימוד התורה, לא די שיבין וישכיל בשכלו את דברי התורה, כי כאמור, גם ההבנה וההשכלה הכי עמוקה אינה דרך להתקשר עם הקב"ה.

אלא צריך האדם לבטל עצמו וכישרונותיו, ולהראות כלפי הקב"ה שאין הוא מחשיב את עצמו לדבר חשוב לגבי הבורא, והרי הוא "כבלי מדע" לפניו יתברך.

וכאשר יבטל האדם את עצמו, אז "יצא" מהגבלותיו. דתחילה הי' מחשיב

וא"כ מה טעם מצינו אצל משה רבינו שהי' שוכח משנתו, דמאי גרע לימודו של משה רבינו בהר סיני מלימודם של אבותינו עד אז?

וע"ז פי האמור לעיל, יש ליישב:

עד מעמד הר סיני, אף שלא פסקה ישיבה מאבותינו ולמדו את התורה, הרי התורה שלמדו הייתה רק מה שאפשר לאדם להבין ולהשיג בשכלו, ולא השיגו את חכמת הקב"ה הבלתי מוגבלת כלל. ומכיוון שלמדו ועיינו רק במה שבכוח שכל נברא מוגבל להבין ולהשיג בשכלו, על כן נתקיימה תורתם בידם.

אך בעת מעמד הר סיני אזי "נתן לנו את תורתו". השי"ת נתן לנו בחסדו הגדול את התורה כפי שהיא "תורתו", היינו, כפי שנמצאת כביכול בו בעצמו. ודבר זה אין ביכולת האדם מצד עצמו לתפסו בשכלו, והרי הוא משכחו. ולכן "הי' משה לומד תורה ומשכחה", כי שכלו לא הי' כלי לחכמתו הבלתי מוגבלת של הקב"ה.

ואזי "ניתנה לו במתנה" - הקב"ה נתן לו את התורה בדרך מתנה, ו"כל הנותן בעין יפה נותן" (ב"ב נג, א). הקב"ה העניק למשה מתנה נפלאה, שהתורה תוכל להישמר בשכלו, אף שהוא שכל נברא ומוגבל, ויוכל לזכרה וללמדה את בני ישראל.

כעפר, ומבטל את עצמו כליל כלפי אחרים?

אך לפי הנתבאר בענין הביטול הנדרש בלימוד התורה, יובן הדבר בפשטות:

בכדי שיהי' "פתח לבי בתורתך", והיינו, ש"תורתך" - היא תורתו וחכמתו של הקב"ה בעצמו, תבוא ותשכון בשכלו של אדם גשמי וחומרי, הרי זה ייתכן רק על ידי ההקדמה של "ונפשי כעפר לכל תהי'". רק לאחר שהאדם מבטל את עצמו כליל לגבי הקב"ה עד שמחשיב את עצמו כ"עפר" ש"הכל דשין עליו", רק אז נעשה הוא לכלי שתשכון בתוכו חכמתו של הקב"ה הבלתי מוגבלת.

וע"ז פי המבואר למעלה, יש ליישב תמיהה עצומה העולה ממדרש חז"ל אודות מתן תורה:

בנוגע ללימוד התורה של משה רבינו בהר סיני איתא בגמרא (נדרים לח, א) "אמר ר' יוחנן, בתחילה הי' משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו".

וידועה התמיהה בזה, הלא אמרו חז"ל "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם" (יומא כח, ב), והיינו, שגם קודם מתן תורה למדו אבותינו תורה, ומסתבר הדבר שלא שכחו תלמודם,

רשימת מקורות

פרק ראשון – כפה עליהם הר כגיגית (פח, א)

ביאורים ועיונים ♦ מדוע לא קיבלו ישראל תושבע"פ ב"נעשה ונשמע"? ע"פ תורת מנחם חמ"ד עמ' 7 ואילך

ביאורים ועיונים ♦ עיקר קבלת מצוות ה' רק בכפיית ההר כגיגית ע"פ לקוטי שיחות חל"ג עמ' 26 ואילך

דרוש ואגדה ♦ נתינת כח עצומה מכפיית ההר כגיגית ע"פ ספר המאמרים מלוקט סיון עמ' שנח הע' 32

דרוש ואגדה ♦ "כפה עליהם" את הכרת האמת ע"פ ספר השיחות תש"נ ח"א עמ' 335 ואילך

דרוש ואגדה ♦ "כפה עליהם הר כגיגית" – למעליותא ע"פ ספר השיחות תש"נ ח"א עמ' 335 ואילך

דרוש ואגדה ♦ חופה וקידושין במתן תורה ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 395

פרק שני – ארץ יראה ושקטה (פח, א)

ביאורים ועיונים ♦ מדוע לא התקיים העולם על ידי האבות? ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 212 ואילך, וראה בהערות שם

ביאורים ועיונים ♦ בריאת הקב"ה תלוי' בישראל? ע"פ תורת מנחם תשד"מ ח"ג עמ' 1792 ואילך

דרוש ואגדה ♦ העולם התחזק או נחלש? ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 192 ואילך

תורת חיים ♦ שכר קבלת התורה ע"פ תורת מנחם חכ"ג עמ' 69 ואילך

תורת חיים ♦ ארץ "שקטה" בכל שנה מחדש! ע"פ ספר המאמרים מלוקט סיון עמ' שי ואילך

פרק שלישי – הקדימו נעשה לנשמע (פח, א)

ביאורים ועיונים ♦ מדוע ה' משה שוכח את תלמודו? ע"פ לקוטי שיחות חל"ב עמ' 137. חט"ו עמ' 324 ואילך